

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՊԱՅՆՈՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՐ ՏԱՐԻ

ՊԱՅՆՈՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հունիսի 22-ը չորսանի (906 հոկտ.) բաժնարդագրին է ֆր. (7 րուբլի և 50 կոպեկ) կանխիկ վճարելի: Կարելի է նաև հարգադրուել քանի տասն համար որ ուղարկ, ամէն մէկ ամսա-
հարգ. ֆր. (75 կոպեկ) հաշուելով, 1907 յուլիս ամսէն անդին
հարգ. պայմանով:
Հարգ. և ծրար պէտք է ղրկել այս հասցեով. M. PORTOUKALIAN,
Rédacteur du journal Arménia, MARSEILLE (France):

1907 ՕԳՈՍՏՈՍ 31 ԾՐԺ.
(Հ. Տ. Օգոստոս 18)
(Փոխարէն 1907 Յուլիս 15)

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համարաւոր չի գումար միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած քրտն թիւները: Խմբագրութիւնը չէ վերագործունել չհրատարակուած ձեռագիրները:
Ծանուցումներ կը ընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն: Երկուսով
Ծանուցումներ 1 միջակայքը 1 անգրիմ կարծէ: Ագրիմագիրը 2 անգրիմ
Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la
Rédaction: Rue Beaumont, 9.

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երող «Չայն Հայրենեաց»-ն ու ընկե-
րութեան գանձն իրենց յանձնուէր,
ոչ կը բաժնուէին կուսակցութեանն և
ոչ ալ այսօրուան եռանդով կոխ կը
մղէին կուսակցութեան միւս մասի
գործածներին դէմ. ապացոյց՝ որ այ-
սօր «Ազգ»ին մէջ գործներն ասկէ ա-
ռաջ «Չայն Հայրենեաց»-ի մէջ պաշտ-
պանած են նոյնպիսի գործեր և ջա-
նացած են վատահամբաւել այդ մա-
սին իրենց տարակարծիք եղողները:
Հնչակեանութիւնն անդադար պա-
ռակտուներէ պիտի ենթարկուի իր
մէջ որովհետեւ որոշ սկզբունքներով
և գաղափարներով իրար հետ միա-
ցած անձներ է կազմուած. շատեր
Հնչակեան եղած են առանց որոշ գիտ-
նալու թէ ի՞նչ է Հնչակեանութեան
նպատակը և ի՞նչ պատճառով ու ի՞նչ
հանգամանքներէ մէջ նա իր գոյու-
թեան իրաւունքն ունեցած է. մինչեւ
անգամ անոր ծագման ու շարունա-
կութեան պատմութիւնն ալ լրջօրէն
ուսումնասիրելու ներութիւնը յանձն
չեն առնել: Ուստի զանազան գա-
ղափարներ ժողովներ, և նոյն իսկ մի
գաղափար չունեցող մարդեր, մտած
են այդ կուսակցութեան մէջ, իրենց
գործունէութեան ասպարէզ մը գլու-
նելու յուսով. ընկերվարականն ալ,
ընկերութիւնը հարստահարողն ալ,
հայրենասէրն ալ, աշխարհաքա-
ղաքացին ալ, քաջ յեղափոխականն
ալ, անվախ գող ու աւագակն ալ եւրո-
պայական գաղափարական միութիւն չկար կու-
սակցութիւնն իր անդամներէ թիւը և
իր գանձը շատցունելու կը նայի. շատ
բարակը չկրնանք:

Եր Եւրոպայի առաջնորդ Գեր. Գէորգ-
Եպ. իւթիւնեանն որ Լաճէյի մէջ
այժմ գումարուած խորհրդածողովին
դիմէ, հայկական խնդիրն անոր ու-
շագրութեան ներկայացուելու հա-
մար: Գեր. իւթիւնեան գրութեամբ
մը, որին ստորագրած են նաեւ Տի-
արներ Աւետիս Ահաբաբեան, անդամ
Ներսէսեան վարժարանի հոգաբար-
ձութեան, և Յ. Շահնազար, նախկին
տնօրէն «Հայրենիք» օրաթերթին,
դիմեց խորհրդածողովին, տեղեկագ-
րելով թէ Պէրլինի դաշնագրի 61րդ
յօդուածը, որին ստորագրած են 6
մեծ պետութիւններ և անոնց հետ
մէկտեղ Բ. Գուռը, ցարդ անգործագ-
րելի մնացած է և հայերի տառա-
պանքներն աւելի անտանելի դարձած
են այժմ:

Ներսէսեան համար թէ հայերն իրենց երկ-
րին մէջ աստիճան մը բարեկարգու-
թիւն կը վայելեն. Այս սակայն այդ-
երկրանկութիւնը վայելելու տեղ, կր-
կին ու կրկին սոսկալի ներդրութեան
չըլաններու հանդիսատես եղայ. Կո-
տորած ու հարստահարութիւնն որոնք
կուգային աւելալ բնական աղետներ
եղող անյաջող հունձքերու և սաստիկ
ձմեռներու վրայ: Երբեք բարեբաղ-
դարար խաղաղացում մը, ընդհա-
տում մը վրայ կը հանէր ու ձեր քաջ
ազգը փոքր ինչ ինչով կը կր-
նէր և մենք այստեղ անգրիմ մէջ ա-
ւելի մեծ յուսով կ'աղայ սակայն և այս
պէսով մասնակցութեանը:

ՆԱԽԱԿԱՆՆԵՐԻ ՎԵՐՋԻՆ
ՊԱՌԱՏՈՒԹԻՒՆ ԱՌԹՈՎ

Արմենիայի 22 և 23 թիւերին մէջ
նորոգակութեամբ հրատարակե-
լով մեքիկայի վերակազմակերպ
հրատարակեալ շրջանակի 25րդ Պատգամ
արական ժողովի պաշտօնական Յայ-
տարութիւնը իրենց ներքին վե-
ների և նոր պառակտումի առթով,
այդ մասին մեր խորհրդածողութիւն
ներ թողած էինք ուրիշ անգամի:

Այսօր կուգանք համառօտել կա-
տարի մեր այդ խոստում: Հնչակեան
խորհրդով հաստատուն արգէն 4 ամ-
սի վեր իր պաշտօնական բերան Ազգ
անուն շատախաբութիւն մը հրատարա-
կելով սխալ լինելով Պատգանի մէջ, զինք
աւելի ճանչցուցած և ուրիշներին ալ
այս առթով երկար խորհրդածու-
թիւններ պէտք է թողուցած:

Ինչպէս յայտնի է, նոր հաստատու-
թեան յաճախած, փորձեց իր ձեռք
անցուել Վեր. Հնչակեանութեան բե-
նեղող «Չայն Հայրենեաց»-ը և երբ
այդողայ, ինք ալ ուրիշ թիւեր մը
հրատարակել սկսաւ որ ուրիշ բան
է, այլ մէկ տարի առաջուան «Չայն
Հայրենեաց»-ը. միայն թէ «Ազգ» ա-
նունով կը լինէ այժմ. Գաղափարական
շաւանքի և ծրագրի տարբերու-
թիւն մը չկար. արգէն իրենք ալ չըն-
դունան անունին և աւանդութիւնն
իր մասնագորդ կը համարին զի
անձներէ դէմ և կը դառնայ անձնա-
նութեան շուրջ: Եթէ վեր. չըն-
դունան իրենց պաշտօնական բերանն

Եր Եւրոպայի առաջնորդ Գեր. Գէորգ-
Եպ. իւթիւնեանն որ Լաճէյի մէջ
այժմ գումարուած խորհրդածողովին
դիմէ, հայկական խնդիրն անոր ու-
շագրութեան ներկայացուելու հա-
մար: Գեր. իւթիւնեան գրութեամբ
մը, որին ստորագրած են նաեւ Տի-
արներ Աւետիս Ահաբաբեան, անդամ
Ներսէսեան վարժարանի հոգաբար-
ձութեան, և Յ. Շահնազար, նախկին
տնօրէն «Հայրենիք» օրաթերթին,
դիմեց խորհրդածողովին, տեղեկագ-
րելով թէ Պէրլինի դաշնագրի 61րդ
յօդուածը, որին ստորագրած են 6
մեծ պետութիւններ և անոնց հետ
մէկտեղ Բ. Գուռը, ցարդ անգործագ-
րելի մնացած է և հայերի տառա-
պանքներն աւելի անտանելի դարձած
են այժմ:

Եր Եւրոպայի առաջնորդ Գեր. Գէորգ-
Եպ. իւթիւնեանն որ Լաճէյի մէջ
այժմ գումարուած խորհրդածողովին
դիմէ, հայկական խնդիրն անոր ու-
շագրութեան ներկայացուելու հա-
մար: Գեր. իւթիւնեան գրութեամբ
մը, որին ստորագրած են նաեւ Տի-
արներ Աւետիս Ահաբաբեան, անդամ
Ներսէսեան վարժարանի հոգաբար-
ձութեան, և Յ. Շահնազար, նախկին
տնօրէն «Հայրենիք» օրաթերթին,
դիմեց խորհրդածողովին, տեղեկագ-
րելով թէ Պէրլինի դաշնագրի 61րդ
յօդուածը, որին ստորագրած են 6
մեծ պետութիւններ և անոնց հետ
մէկտեղ Բ. Գուռը, ցարդ անգործագ-
րելի մնացած է և հայերի տառա-
պանքներն աւելի անտանելի դարձած
են այժմ:

ԱՂԱՏՈՒ ԱԶԱՏ ԵՐԱՐԱՐՈՒՄԻ ՍԵՋ
ԵՐԱՐԱՐՈՒ 2033 (1)

Բարեկամք իմ,
Շատ տարիներէ ի վեր, և ճիշդ
ըսելով Մասունի կոտորածէն ի վեր է
որ զեռ թուրքիոյ պետութեան ներ-
քեւ ապրող ձեր զմարդք ազգակից
ներուն օգնելու ու զանոնք փրկելու
համար կաշխատիմ:

Ձեզէ ոմանք իմ անուանա ծա-
նօթացած ըլլալու են ու թերեւս գի-
տեն թէ ե. զխաւարապէս վան գլու
նուող Ամերիկացի միսիոնարներու
ձեռնածութեամբ գործեցի ու յա-
րաւեութեամբ գրամ հաւաքելով
զրկեցի այն յուսով թէ լուազոյն օ-
րեր կը լուանան և թէ բաւական եր-
կար պիտի ապրիմ իմ աշխոյս տես

(1) Այս գրութիւնը Լոնտոնէն մեզ
զրկած է հրատարակութեան համար Տի-
կին Մասունի Գու. Տիար Կ. Յակոբեանի
միջոցով. Տիկին Գու. պատուաւոր գան-
ձապահն է «Արիւնի հայաւարապետ հան-
գաւանդութեան» որ իր հիմնուելէն ի վեր
21,000 անգլ. սոկէլէն աւելի նպաստ
զրկած է վան:

Ներսէսեան համար թէ հայերն իրենց երկ-
րին մէջ աստիճան մը բարեկարգու-
թիւն կը վայելեն. Այս սակայն այդ-
երկրանկութիւնը վայելելու տեղ, կր-
կին ու կրկին սոսկալի ներդրութեան
չըլաններու հանդիսատես եղայ. Կո-
տորած ու հարստահարութիւնն որոնք
կուգային աւելալ բնական աղետներ
եղող անյաջող հունձքերու և սաստիկ
ձմեռներու վրայ: Երբեք բարեբաղ-
դարար խաղաղացում մը, ընդհա-
տում մը վրայ կը հանէր ու ձեր քաջ
ազգը փոքր ինչ ինչով կը կր-
նէր և մենք այստեղ անգրիմ մէջ ա-
ւելի մեծ յուսով կ'աղայ սակայն և այս
պէսով մասնակցութեանը:

Վան վիլայէթին մէջ յեղափոխա-
կաններու գործունէութեան մատու-
ցած պատրուակը՝ սոսկալի ներդու-
թիւն յառաջ բերած է թշուառ գիւ-
ղացիներու համար և հարկահանները
բառին բուն նշանակութեամբը դա-
նոնք ամէն բանէ մերկացուցած են
և այս ալ չը նայելով թէ այդ գիւղա-
ցիներն արգէն տարիներէ ի վեր աղ-
քատութեան և ճնշման ենթարկուած
են:

Ինծի կերեւի որ այսպիսի պարա-
գայներու մէջ մեզի համար մեր ջան
քերը շարունակելը ԱՆՅՈՒՅՈՒՄ է, և
այժմ կը գրեմ հայ հասարակու-
թեան թէ այս տեսակ բողոքը այն
պատական հասնելու համար որը ի-
րաջործուած տեսնելու ամէնքս ալ
շատ սրտազին կը բաղձանք, անյա-
ջող եղաւ. ուրեմն կառաւարկեմ որ
ուրիշ միջոց մը գործածուի:

Արգեօք կընանք ինչքան ու ա-
զերեսն անոնց որոնք յեղափոխական
նպատակներու համար գրամ կը հաս-
ցընեն, որ զոնէ տարի մը զինադա-

ՎԵՐ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԿՈՂՄԷՆ
ՆՈՐ ՊԱՏԳԱՄԱՆՈՐԻԹԻՒՆ ՄԷԸ
Եւրոպայի 22 և 23 թիւերին մէջ
նորոգակութեամբ հրատարակե-
լով մեքիկայի վերակազմակերպ
հրատարակեալ շրջանակի 25րդ Պատգամ
արական ժողովի պաշտօնական Յայ-
տարութիւնը իրենց ներքին վե-
ների և նոր պառակտումի առթով,
այդ մասին մեր խորհրդածողութիւն
ներ թողած էինք ուրիշ անգամի:

դար ընեն ու յետոյ ամէն անոնք որ հայկական դատը կը սիրեն, միանան անոնց ի բոլոր սրտէ մի հոյակապ սահմանադրական միութեան մը մէջ, սա առանձին և բարձրագոյն նպատակին համար. օգնել ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ և ՓԸՐԿԵՆԻ, ԶԱՅՆ, այսինքն հայ ժողովուրդին և Հայոց նախնի երկիրը, խոստանալով և ուխտելով գործել անոր համար ազօթքով ու մաղթանքով, ինքնազոհութեամբ և անձնուիրութեամբ, դժուար մտալով և ժամանակ զոհելով:

Այս ազնիւ ու վսեմ նպատակին համար թող ամէն Հայ անհատ համաձայնի ի բաց թողուլ ամէն կերպ անմիաբանութիւն և տարբերութիւն և ընթանայ ինչպէս որ Աստուած կը կամի որ ընթանայ ու շարժի «Ղուցեալ զոտս պատրաստութեամբ Աւետարանին խաղաղութեան, և առեալ զվահանն հաւատոց, զսաղաւարտն փրկութեան և զսուսեր հոգւոյն»:

Միամ ձերդ. անկեղծաբար
Madeleine COLE (Մատլին ԳՕԼ)
Պատույ գանձապահ կանանց Հայ
յանպատ հանգանակութեան
(Women's Armenian Relief Fund)
Լոնտոն

ՀԱՅԵՐ Ի ՌՈՒՍԻԱ

Էլմիածնի Գէորգեան ճեմարանին տեսուչ նշանակուել է ծանօթ հրապարակագիր Տ. Մինաս Բէրբէրեան: Նախկին ուսուցիչներէ մի քանին արդէն հրաժարած լինելով, նոր տեսուչ ըն հաւանօրէն ուսուցչական մի նոր խումբ պիտի կազմէ: Նախորդ տեսուչը Տ. Մեսրոպ Վ. Մեսրոպեան Կ. Պոլսի գծով ուղեւորութիւն մը կընէ այժմ Եգիպտոս, Աւստրիա և Իտալիա, այդ երկիրներէ մարաքաղաքների, ինչպէս և վենետիկ թանգարաններէն մէջ գտնուած հայերէն ձեռագիրներն աչքէ անցունելու և ուսումնասիրելու նպատակով:

ՀԱՅԵՐ Ի ԹԻԻՐԻԻԱ

Կարինի Սանատրեան վարժարանին ներքին տնօրէն նշանակուել է Տիար Նշան Գալֆայեան որ Յրանսիի Մոնթելիէ քաղաքի Հողագործական վարժարանին մէջ ուսած և Կ. Պոլսի Հայալիբի Հողագործական վարժարանին մէջ երկար տանք վարժապետութիւն ըրած է:

Մանասարեան վարժարանի խնամակալութիւնն աշակերտներին արհեստներ սովորեցնելու համար ծրագրերն պատրաստել է:

—Տրապիզոնի Առաջնորդ ընտրուել է Երզնկայի առաջնորդական փոխանորդը Տ. Լիմանուէլ Վ. Պալեան:

—Տ. Երուանդ Գարակէօզեան 150 օսմ. ոսկի տուել է Արմաշի դպրեւանքի «Խաչկարան» պէտքերին դիւրութիւն մ'ընծայելու համար:

—Ս. Պատրիարքի անձնական քարտուղար Եւդոկիայի Տ. Գրիգորիս Վ. Պալաքեանի քեռորդին, Օրիորդ Դոնարիկ ֆանոսեան, որ Իսկիւտարի Հօմ Սքուլի վարժարանի շէնքի շինարարներէն լինելով Շաթրուի մանկավարժական դպրոցին մէջ ու-

սուցչութեան հետեւելու համար կը պատրաստուէր, յաջող քննութիւն մը անցուցեր և 140 շրջանաւարտների ներքին մէջ չորրորդ հանդիսանալով ուսուցչի վկայական ստացել է:

—Ազգ. կեդրոնական վարչութիւնն որոշել է որ Սրբանձտեանց Գ. Եպի. կտակին իր տոկոսներով գոյացած 2000 զսկիովը վանի մէջ, քանի որ չէ կարելի հիւանդանոց մը շինել, դարմանատուն մը հաստատուելու ձեռնարկէն խնամուելն աղքատ հիւանդներ. իսկ անոնք որ չեն կրնար դարմանատուն փոխադրուել, իրենց տան մէջ դարմանուելու Այդ դարմանատան համար խնամակալութիւն մը նշանակուել է որի անդամներն են Տիարներ Աւետիս Թէրզիպաշեան, Պետրոս Գափամաճեան, Յակոբ Երուանդեան և տեղացի բժիշկ մը, խոնամակալութեան նախագահ նշանակուած է վանի առաջնորդական տեղապահը:

—Ազգ. վարչութեան Կրօնական ժողովի առնչապետ Տ. Մեսրոպ Արքեպ. Սուքիասեան վախճանել է:

ՀԱՅԵՐ Ի ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Աթէնքի Հայերի մատուռին Հոգաբարձութիւնը տեսնելով որ ժողովուրդը չկրնար վճարել մատուռի 4 հազար Ֆրանք պարտքը և ոչ իսկ հայթայթել անոր տոկոսները և քահանայի թոշակի կանոնաւոր վճարումը, Կ. Պոլսի Պատրիարքարանին տեղեկագրելով փակել է մատուռը մինչեւ որ կարողանայ վճարել այդ պարտքը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԵՏԱՆԵՐԻՆ ՀԱՄԱՐ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆԻՒ ԵՌՐԻՒ ՄԷՋ

Նիւ Երբէն մեզ կը գրեն թէ օգոստ. 7ի չորեքշաբթի երեկոյին Յրանաական Y. M. C. Վ. ժողովարահին մէջ Գեր. Սարաճեան Արքեպի նախագահութեամբ միգրինկ մը գումարներ է ուր առնախօսել են Տոգդ. Այվազեան, Տոգդ. Գաբրիէլեան, Տիար Հրանտ Քիրէչեան և վսեմ. Մեսրոպ Նիւտոն խան, բացաւրելով Հայաստանի սովետներին օգնութեան հասնելու պէտքը: Կարգացուել է նաեւ վանի առաջնորդականէն հասած աղէ խաբշ տեղեկագիր մը որ կը նկարագրէր Հայ ժողովրդի անպատու թշուառութիւնը և ծովկարիքը: Այնուհետեւ սկսեցին հանգանակութեան. Կիւլպէնկեան նուիրել է 250 տոլար (1300 Ֆրանք), Գարակէօզեան 250 տոլար, Գաղանճեան 50 տոլար և ներկայ գտնուող միւս անձերէ ալ գոյացել է 200. ամբողջին գումարը 750 տոլար (3800 Ֆր. չափ), որը մեր թղթակից շատ քիչ կը գտնէ, թէ և հանգանակութիւնը փակուած չէ և շարունակելի է: Անշուշտ 50 տոլար տալը բնաւ չտալէն 50 անգամ աւելի լաւ է, բայց յուսալի է և ցանկալի որ քիչ տուողներն աւելցունեն իրենց տուածը և դեռ բնաւ չտուող անտարբեր հարուստներն ալ ցոյց տան թէ իրենք ալ սիրտ ունին:

ԹԱԻՇԱՆԶԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Կարապետ Մարգուկէսեան (նախկին Ղեւոնդ վարդապետ որ կարգաւորած եղած է այժմ Ամեն. Հայոց Վեհ. կաթողիկոսէն) խիստ հակողութեան տակ կը մնայ դեռ բանտին մէջ, թէ և իր ընկերներէ ոմանք երաշխաւորութեամբ արձակուած են: Նորանոր յայտնութիւններ ծանրացուցած են իր վիճակը: Դեռ դատավարութիւնը չէ սկսուած որովհետեւ հարցաքննիչ դատաւորն ու ընդհանուր դատաւարը նորանոր յայտնութիւններ և փաստերի առելու հարկ չեն համարել դատավարութեան սկսիլը փութալ: Գունի, այլ աւելի արգելաւոր կը տեսնեն հարցաքննութիւնները շարունակել: Յայտնութիւններ եղած են թէ Մշեցի Գասպար քահանայի չարաչար սպաննուիլն ալ վեր. Հնչակեանները ձեռքով եղած է, կողոպտելու նպատակով:

Թաւանճեանի սպանողը, Պետրոս Խաչատուրեան, անձամբ չճանչեր եղեր Թաւանճեանը: Հնչակեան տէրորիստական խմբին պատկանող մի ուրիշ անձ մի քանի օր պտըտելով Խաչատուրեանին հետ, Թաւանճեանի գրասենեակին ու անոր երթուղարձի ժամանակամիջոցները իմացուցել է, զնշակահարութեան միջոցին ներկայ գտնուելու և նա մատնանի ըրեր է Թաւանճեանը Խաչատուրեանին: Այդ անձ, Գիսակ Ճէլալեան անուն երիտասարդ մը, ձերբակալուած է այժմ և վեր. Հնչակեան ընկերութեան աւագակալին և մարդասպանական շատ մը գաղտնիքները խոստովանելով երեւան հանած է: Երաշխարար է թէ ինք նախ կարծելով որ ընկերութեան վարիչները հայրենասիրական նպատակ մ'ունին, խաբուել է և անոնց դործիք եղեր: Մի քանի անգամ լինք ուրիշ ընկերներին հետ զրկել են եղեր այս ու այն անձեր սպաննելու, առատ դրամ տալով իրենց. բայց հիմա որ ալ համոզուած է թէ զինք գործածողներն նպատակը հայրենասիրական չեն եղեր, այլ աւաղակալին, հարկ կը համարել երեւան հանել այդ գաղտնիքներ: Այդ յայտնութիւնները վերայ, Նիւ Երբէն ոստիկանութիւնը մի քանի նոր ձերբակալութիւններ ըրած է և թունաւորուած դաշոյնների, ընկերների և այլնի պահեստներ գտնած: Ոստիկանութիւնն այժմ չուզեր շատ բան հաղորդել մամուլին, այլ գաղտնի կը շարունակէ իր խուզարկութիւնները, թէ և, աւելորդ է ըսել, ամերիկեան մամուլը խստիկ կը քննադատէ Հնչակեանների վարմունքը և կը պահանջէ փոխաւոր օտարականների արտաքսումը իրենց երկրէ: Ոմանք ալ նոյն իսկ Հայ ազգի անունը արատաւորել կը փորձեն:

—Օրիորդ Alice Stone Blackwell, որ խմբագրուէին է Woman's Journal և քարտուղար «Հայաստանի բարեկամներ» Միութեան և որ Հայերին իր ըրած Նիւթական ու բարոյական աջակցութիւններով նախախնամութիւն մ'եղած է անոնց համար, լրագրիներին մէջ նամակ մը հրատարա-

կած է, որով հայ ազգին իր ջերմ համակրութիւն յայտնելով մէկտեղ կը յարէ թէ «ամէն պատուաւոր մարդ պէտք է յետ քաջութի այն ընկերութեան որի անդամները մահ սպանաւոր տեսական օրգանը (Չայն Հայրենաց) անցեալին մէջ ջատագով կը հանդիսանար այսպիսի արարքների»:

—Հանգուցեալ Յ. Թաւանճեանի քեռայրը, Տիար Միհրան Մուրադեան, Կ. Պոլսէն մեկնել է Ամերիկա երթալու և Թաւանճեանի վաճառատան վերահսկողութիւնն ստանձնելու համար:

ՄԻ ԲԱՆԻ ՏՈՂ ԹԱԻՇԱՆԶԱՆ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Վեր. Հնչակեանների դրամաշնորհական ոճրին զոհ դնացած Յ. Թաւանճեանի վաճառականական գործունէութեան նկատմամբ կը կարգաւորել Կ. Պոլսի «Բիրալին» վաճառականական շաքաթաթերթի յս. 21ի թուի մէջ հետեւեալը:

«Նիւ Երբէն գորգի առաջնակարգ վաճառականներէն Յ. Թաւանճեան էֆ. ի մահը տխրութիւն պատճառեց գորգի հրապարակին վրայ շատ պատուաւոր դիրք մը կ'գրաւէր իր ուղղամտութեամբ և սրբի ի հանդիսացած էր մանաւանդ Պարսիկ վաճառականներուն, որոնցքով անսահման վարկ ունէր: Թաւանճեան էֆ. պարսիկ գորգագործութեան բարգաւաճման մեծապէս տարած էր, ռէքլամէ ամէն օրինակ մէթոտ ի գործ դնելով, և վարկ բանալով բոլոր շրջիկ վաճառողներուն, որք Օսմ. և Պարսկական գորգերու հաշկը տարածեցին Ամերիկայի բոլոր վանդակ քաղաքներուն և գիւղերուն մէջ: Կ'ըսուի թէ այժմ իսկ ամերիկեան կարեւոր տուններու և շրջիկ վաճառողներու վրայ 100,000 ոսկի պահանջ մ'ունի: Իզմիրի Սպարթալեան Տունը իր արտադրած գորգերու վրայ վարկ մը բացած էր Թաւանճեան Տան, որ Օսմ. գորգերուն մեծ քանակ սպառման աշխատած էր իր երկրին կարեւոր և զնահատեմ ծառայութիւն մը մատուցանելով:

Թաւանճեան Տունը իր արտադրութիւնը յաջողութիւն կը պարտի միայն Յ. էֆ. Թաւանճեանի ուղղամտ գործունէութեան, այլեւ նպատակով պարագաներու, որոնցմէ մին է ամերիկեան մաքսային սակացոյցին բարձրացման պարագան: Կ'ըսուի թէ Թաւանճեան էֆ. իր հեռատեսութեամբ գիտցած է այս պարագայի օգտուիլ, մեծաքանակ գորգ մթերելով, այնպէս որ նոր սակացոյցի գործարման յաջողութիւնը իսկ արդէն չափ մը ապահովելով: Իր արդի բարեգաւաճ վիճակը հակառակ երեւոյթ մ'է առեւտրական հրապարակի վերայ, եթէ նկատի առնենք որ հազար 20 տարուան շրջանի մը արդիւնքն է:

Թաւանճեան էֆ. ի արտադրութիւնը կորովամտութեան և գործունէութեան

իր չկարող
մէկտեղ
աւելոր
մարդ
նկեր
սպան
որի պա
այրեն
կը հան
րի»
ւանհան
Մուրա
Ամերի
վաճառ
տանհան
նձեռն
ԱՆՔԷ
բամաշ
Թաւա
ն գործ
կարգան
ստական
21 թու
առաջն
Թաւա
ին պա
կին վր
ը մը կ
մը և ս
մանաւ
ն, որոն
ը: Թաւ
ագործ
ապէս ա
րինաւ
վարկ բ
որոնք
կը Թա
երուն
տած է
նահատ
նկով:
արտա
արտի
ուղղա
յաստա
ն է ամ
ցին բ
սուի թ
ռատե
սրադա
ք մթն
ոյցի գ
արգէն
զար ո
րդի բ
երեւո
րակի վ
որ հա
գինքն

երբեմն վարչը իրենց այս ասպարէզին
մէջ ըրած յառաջդիմութիւնները:
Թաւաշահեան մտերմին էր Եթիպի
նչին խնայեց Սպարթալի վաճառատան
յառաջդիմութեան համար գորգի ասպ
րէզին մէջ, որուն հետ 1892-1899 ա
նընդհատ շարունակեց իր գործառնու
թիւնները, ահագին քանակութեամբ
Թուրքիոյ գորգ գնելով: Աւելորդ է յի
շել թէ մինչեւ որ մարգուեցաւ և ուսաւ
գորգը և գորգագործութիւնը, Սպար
թալի վաճառատունը շատ պակասաւոր
գորգեր արտադրեց և վաճառեց Թաւ
շահեանի, զորս գնեց հանգուցեալը
համբրութեամբ, հարկաւ կարեւոր վը
նասներ ունենալով, և շարունակեց իր
խորհուրդները և քաջալերը մինչեւ որ
գործերը հասան կանոնաւոր վիճակի մը,
որուն կը բաղձար ի սրտէ: Սպարթալի
և Սպարթալի բարակ տեսակները, որք այսօր
յաջողութեամբ կը մրցին պարսկականնե
րուն հետ, կրնանք նկատել իբրեւ թաւ
շահեանի քաջալերող ընթացքին անուշ
դակի հետեւանքը և ահա սա մի քանի
տողերուն մէջ կը խոստցենք այն անձ
նուէր ծառայութիւնները, զորս անկա
մատոյց մեր երկրի գորգի ճարտարա
րուեստին:

Տ Ե Ղ Ա Վ Ա Ն

Ամերիկացի Տիար Թովսէփ Սա
րաֆեանի անդրանիկ որդիին, Սմբատ
Սարաֆեանի, մկրտութեան արարո
ղութիւնը կատարուեցաւ տեղիս Ս.
Թարութիւն եկեղեցիին մէջ, օգոստ.
19ի երկուշաբթի օր, Մարտէի հովիւ
Ռոժ. Տ. Թովսէփ Ա. քահանայ Ման
դակունիի ձեռքով:

Տիար Թովսէփ Սարաֆեան բնիկ
Տիգրանակերտցի է, բայց երկար
ժամանակէ ի վեր Ամերիկա գնացած,
ուր նաև ամուսնացած է ամերիկեան
խնամեալ կրթութիւն մը ստացած և
միևնոյն ժամանակ իր ազգային գա
յուններ անշէլ պահած Տիգրանակերտ
ցի օրիորդի մը հետ: Սարաֆեան ըն
տանիքը թէև Ամերիկեան երկրացի
եղած և պատուաբեր դերք մը զրա
ւել յաջողած է իր բնակած տեղը,
բայց չեն մոռցած բնաւ իրենց ծը
ննդավայր հայրենիքը, Հայաստան
ալ, և այդ հայրենասիրական զգացում
անչափ վառ մնացած է իրենց մէջ
որ ընտանիքի հայրն ու խոսած էր իր
զաւակներ Հայաստանի հողին վրայ
և Հայաստանի ջրով մկրտել տալ:
Սակայն բաւական տարիներ անցած,
իսկ այդ փափաքի գործադրութիւնը
հետզհետէ աւելի գոնարացած է,
Ամերիկացի Հայերին ազատօրէն
Հայաստան երթուղարձն անկարելի
դառնալով. ուստի Տիար Թովսէփ Սա
րաֆեան գէթ իր անդրանիկ զաւակի
մկրտութիւնը դեռ աւելի յետաձգե
լու և միանգամայն իր նուիրական
ուխտը գէթ մասամբ կատարած լի
նելու համար՝ խնդրած էր իր բարե
կամ Տիար Դարեգին Բաղէշցեանէ որ
այս տարի իր Հայաստան ճանապարհ
հորդութեան միջոցին ջուր բերէ ան
կէ յատկապէս իր զաւակի մկրտու
թեան գործածուելու համար: Տիար
Բաղէշցեան, իր ճանապարհորդութե
նէ վերադարձին, այդ խնդրանքի հա
մեմատ երկու շիշ լեցունելով իջմիտ
ծնի աղբիւրէն, բերած էր Մարտէյ
Տիար Թովսէփ Սարաֆեան խնդրած

էր նաև Արմէնիայի խմբագիր-տնօրէն
Մ. Գործուպեանէ որ ստանձնէ իր
զաւակի մկրտութեան կնքահայրութիւ
նը, որ ուրախութեամբ ընդունուած և
կատարուած է վերոյիշեալ օրը:

Ե մէ երբեմն, մանաւանդ վերջերս,
Ամերիկայի հայ գաղութէն այնպիսի
տխրեցուցիչ լուրեր կը ստանանք
որոնք ցոյց կուտան թէ մեր հայրե
նակիցներէ ոմանք այնտեղ ոչ միայն
իրենց ազգութիւն, այլև իրենց մարդ
կութիւն մոռցած են, միւս կողմէ ալ
Սարաֆեանների պէս մեր ազգակից
ները՝ որոնք Ամերիկացիների շրջա
նակին մէջ ալ ջերմ յարգանք ու հա
մակրութիւն կը վայելն, հայրենասի
րական այսպիսի բուռն եռանդի մը ար
տայայտութիւնը կուգայ սփոփել և
կազդուրել մեզ, մտածել տալով թէ
այդպիսի հեռաբնակ բազմութիւ հայ
գաղութի մը մէջ զանազան զգացում
ների տէր և ամէն կարգի մարդեր ալ
կրնան գտնուիլ:

Ուրախալի կէտ մ'ալ այս է որ
Տիար Թովսէփ Սարաֆեանի հօրամայն
որդին, պատանձն Սմբատ, արդէն իսկ
պատիւ կը բերէ իր ազգի, անցած
տարի Ենքըրօի բարձրագոյն վար
ժարանի շրջանաւարտների հանդէսին
մէջ առաջին հանդիսացած լինելով,
որի մանրամաս նկարագրութիւնը
հրատարակուած է արդէն Արմէնիայի
1906 յուլիս 11ի թուին մէջ:

— Գաղաքիս բնակիչներէն Տիար
Մկրտիչ Տ. Աթաւանեանի նորածին
անդրանիկ զաւակին, Սրբուհիի, մկր
տութեան հանդէսը կատարուեցաւ
օգոստոս 8ի հինգշաբթի օր, կնքահայ
րութեամբ տեղիս վաճառականներիէն
Տիար Ղ. Չպուզեանի: Սրբուհին
բարեբաղդ գտնուեցաւ որ Հայաստա
նէն բերուած ջրէն մաս մը իրեն հա
մար ալ գործածուեցաւ:

— Տիար Գարեգին Բաղէշցեան
կը վերադառնայ Ամերիկա, Փրանսա
կան «Դրանսատլանտիք» ընկերու
թեան Provence շրջանաւորորառաջի
կալ շաբաթ օր (սեպտ. 7) կը մեկնի
Համբուրգ:

ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՆԵՐԸ ՄԱՐՏԷՅԻ ՄԷՋ

(Շար. 32րդ քուէն եւ վերջ)
Լիտէի երկրորդական կրթութեան
Ա և Բ շրջաններին (cycle), այսինքն
ճիշդ դասարանէն սկսած դէպի վեր,
մրցանակաբաշխութեան քաղաքաւար
մեր ձեռք հասած չլինելով, 7րդ դա
սարանէն կըսկսինք հայ աշակերտնե
րի ստացածները նշանակել այստեղ:
Լեռն Մ. Փորթոգալեան, աշա
կերտ 7րդ դասարանի, ունեցած է Բ
մրցանակ (prix) պատմութեան և աշ
խարհագրութեան, Բ մրցանակ իրա
գիտութեան, Ա մերձանակ (accessit)
Փրանսերէնի, Ա մերձանակ ընթեր
ցանութեան և ընտիր հատուածներ
գրափակ ըսելու (récitation) և յիշում
(mention) թուաբանութեան:
Վահէ Բ. Սահարճեան, աշակերտ
Յրդ դասարանի, ունեցած է Ա մըր
ցանակ պատմութեան, Ա մրցանակ
իրագրութեան, 4րդ մերձանակ եր
գեցողութեան, 5րդ մերձանակ թը

ւաբանութեան և յիշում աշխարհա
գրութեան, ընթերցանութեան և ըն
տիր հատուածներ գրափակ ըսելու
մէջ:

ՄԱՀԱԳՈՅԺ Տ. ԷԼՄԱՍԵԱՆԻ

Պուկարիացի հայ գրագէտներէն
Տիար Տիգրան Լիմասեան որ երբեմն
վառնար «Իրաւունք»ին և Բուսու
գի «Հայաթիթ»ին աշխատակցելէ
յետոյ, Բարիզ եկած և այնտեղ մերթ
հարուստ Հայերէն աշակցութիւն
գտնելով և մերթ փրանսերէն թեր
թերին աշխատակցելով կապէր,
բայց վերջերս իր ծայրայեղական գա
ղափարների և շարժումների պատ
ճառով փրանսէն արտաքսուած էր
ներքին գործերի նախարար Տ. Գը
լէմանօի հրամանով, Սիւրի ժընէվ
քաղաքի Գանդօնալ հիւանդանոցին
մէջ մեռեր է յուլիս 16ին, կուրծքի
հիւանդութեանէ բռնուած: Իրեն
Չուրցերիա մուտքն ալ արգիւրուած
լինելով, կեղծ անունով մը ընդուն
ւած էր ժընէվի հիւանդանոցը: Իր
գաւանած գաղափարները կասկածելի
գարձուցեր էին զինք իբրեւ անիշ
խանական մը: Հայկական խնդրի մա
սին մի քանի գեղեցիկ յօդուածներ
գրած է Courrier Européenի մէջ: Բայց
վերջերս սկսած էր այդ խնդրի առ
թով ալ արտառոց գաղափարներ
յայտնել: Դեռ երիտասարդ էր և հա
ւանական է որ փորձառութիւնն ու
հետզհետէ աւելի հմտութիւն մը ուղ
ղէին իր սխալ մտածումներ: Բայց
մահը չուտով կարճեց իր կեանք և
ցաւալի է որ հայ գրագէտ մ'ալ անկ
սեցաւ:

ԹԻԻՐԷՆԻ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԱՐՇԱԽԱՆԷՐԸ

Թէհրանէն կիմացունեն որ 6000ի
չափ թիւը գործեր Պարսկաստան
արշաւեր, մի քանի գեղեր քաղու
քանդ ըրեր, շատ մը մարդեր ըս
պաններ են, որոնց մեծ մասը քրիստոն
եայիներ էին, և Ուրմիա քաղաքն առ
նել կըսպանան: Թիւրքական աղ
բիւրներէ եկած հեռագիրներ ալ կը
սեն թէ Պարսիկներ իբրեւ թէ իրենց
հետ ունենալով նաեւ հայ յեղափո
խական խումբեր, ուղեր են թիւր
քիա արշաւել և կռիւն այդպէս ծա
գեր է:

Այս խնդրին վրայ մանրամաս
թղթակցութիւն մը գրած ենք այս
թուի մէջ, «Պարսկաստան և թիւր
քիա» վերնագրին տակ, «Լը Սէմա
ֆօր տը Մարսէյ»էն թարգմանելով:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹԻԻՐԷՆԱ (1)

Կ. Պոլիս, 16 օգոստ.
Սահմանադրի վէճը որ քիչ մնաց որ
անցեալ տարի իրար հետ կռուի բռնել
տար Պարսկաստան և Թիւրքիան,
Տաճիկ գործերին Պարսկաստան արշաւե
լով վէճէն, Բասովան և Լէհիսանը գը
րաւելու պատճառով, դեռ կարգադ
րուած չէ և արդէն մի նոր և շատ ա

(1) Թղթակցութիւն Le Sémaphore de
Marseille օրաթերթին:

և ինչ անոր միջոցէն ալ ծագած է այժմ որ մի փոստ եւս կաւելցուէ թէ Թիւրքերը Պարսկաստանի հետ կռիւ կը փնտրեն։ Խորհելով որ Պարսկաստանի գինւորական տկարութիւնը և իւր այժմեան ներքին անխիղճական վիճակը զնոյ իրենց բաժանորքին կենթարկեն։ Թիւրք զօրքերի մի մեծ թաղման իւր, կանոնաւոր հետեւանքէ, թշուառութիւններէ և Համարիէ հեծելազօրքերէ բաղկացած, արշաւեր է Ասորպատական, բազմաթիւ գիւղեր թալանի է տուեր և Սուճպուրազ քաղաքը գրաւել է, Աւրմիաի ճանապարհին վրայ։ Անցեալ տարի, Թիւրքերն իրենց արշաւանքն արդարացրեւ կը փորձէին, իրենց գրաւած և Թիւրք-պարսկական վճի պատճառ դարձած հողերին իրր իրենց սեպակալանութիւն պահպանելով։ Բայց այսօր ոեւէ պատճառ չեն կրնար մէջ թերել իրենց յարձակումը արդարացնելու համար։

Վերջնականապէս Թիւրքերին տալով Պաղտատն ու Իրազը, 1639ի դաշնագրի ըր մոտցեր էր Թիւրքիաի տրուած հողերին և Պարսկաստանի ձեռքը մնացած հողերին միջեւ սահմանագիծ որոշել։ Իւրերի այդ գրութիւնը մինչեւ մեր օրեր կը շարունակուի։ Հետեւանք այս եղած է որ Պարսի, Պաղտատի և Մուսուլի վիլայէթներին սահմանագիծի ամբողջ երկնայեան իւր մի տարածութիւն որը Թիւրքերն ու Պարսիկները հաւասարապէս կը պահանջեն։ Բայց Թիւրք-պարսկական վճիին առիթ տըւող հողաբաժինն այդտեղ չվերջանար։ Նա կը տարածուի Քիւրտիստանի, այսինքն Եփրատի վանի և Էրզրումի վիլայէթներին երկայնութեան վրայ, այն պէս որ 700 անգլիական մղոն երկայնութիւն և 20-ն 40 մղոն լայնութիւն ունի, Մոհամմարահն սկսեալ, Շաթ-էլ Աւրապի իւրաքանչիւր եզերքին վրայ, այդ գետնի ու Գարապուրի մոտ միացած տեղը։

Ինչպէս Իրազը, նոյնպէս և Քիւրտիստանը բաժնուած է Պարսկաստանի և Թիւրքիաի միջեւ։ այդտեղ ոչ մի սահմանագիծ չէ եղած։ Քիւրտիստանի երկրի վրայ վեհաժողովեան իրաւունքն երկու պետութիւններին միջև միշտ վճի և թշնամութիւնների պատճառ է եղած, որովհետեւ այդ Քիւրտերի մեծ մասը թախառական են և եղանակին համեմատ մէկ կամ միւս երկրը կանցնին իրենց հօտերն արածելու յարմար տեղ գտնելու համար։ Նոյն միջոցին իրենց շահերին ինչպէս որ յարմար տեսնեն, այնպէս կորոշեն իրենց ուր տեղութեան հպատակ լինելու։ Ճիշդ այսպիսի վճիեր որոնք ծագեցան 1847ին Չոֆազէն Սիւլէյմանիէ թուրք-պարսկական սահմանագիծի որոշման համար այն պատերազմէն յետոյ որ մինչեւ այդ ժամանակ գրեթէ անկար մնացած քիւրտիստանի վրայ է։ Դրան իրական իշխանութիւնը հաստատեց, պատճառ դարձան որ Էրզրումի կողմէն քաջազորը կը բռնեցաւ, շնորհիւ Անգլիաի և Ռուսիաի միջամտութեան։

Անգլիական և ռուսական կառավարութիւնների խնամքով գծուած քաղաքական համեմատ, վճի առարկայ եղող երկրի տարածութիւնը վերեւ բոլորածի պէս որոշուեցաւ։ այդ գծի ալիքներէ կողմը գտնուող մասերը Պարսկաստանի սեպակալութիւն ճանչցուեցան, իսկ արեւելեան կողմը գտնուողները Թիւրքիային։

1869 թուակիր մի դաշնագրութիւն կը կրկնէ այն միջնորդ վիճակի պահպանման սկզբունքը որ գոյութիւն ունէր եւ չափազանցուած երկու երկրներին և միջամտող երկու պետութիւնների պատճառներն իրենց առաջին քննութիւնը կատարեցին։ Այդ դաշնագիր կը

տրամադրէ որ, մինչեւ վերջնական սահմանագիծ չըլլայ, կուրի առարկայ եղող հողերը պիտի շարունակեն կառավարուիլ այն պետութեանն որին մէջ կը գտնուէին ներկայ վիճակի (statu quo) հաստատութիւն ժամանակ և թէ այս կացութիւնը սեպակալանացման վրայագիր մի չկրնար համարուիլ։ Այս վիճարանութիւններ պատահին, երկու պետութիւնների այնտեղ գտնուող գործակաւորները պիտի ջանան դժուարութիւնները հարթել և եթէ չկրնան համաձայնութեան մը գալ, պիտի է գիմէ իւրաքանչիւրն իր կեդրոնական իշխանութեան և անոր հրահանգներին սպասէ։

Անցեալ տարի Երբ Թիւրքերը գրաւեցին Վէլզէն որ Գլանուլի լեռն արեւելեան զառիվայրին վրայ կը գտնուի և որ 1847ին գոյութիւն ունեցող statu quoի սկզբունքի զօրութեամբ պարսկական կառավարութեան պէտք է պատկանէ մինչեւ վերջնական սահմանագիծ չըլլայ։ Բասովան և Լէֆճանն որոնք 1847ի յանձնախմբի որոշած գծի արեւելեան կողմն են, Գօշիլարն որ անվիճելի կերպով միշտ Իրանին պատկանելի է, Թուրքերն այդ գրաւումներով անշուշտ 1869ի դաշնագրութեան դէմ գործել են։ Անգլիաի և Ռուսիաի միջամտութիւնը ստիպեց Թիւրքերին Գօշիլարէն քաշուիլ իսկ Վէլզէն Բասովան և Լէֆճանի համար, Թուրք պարսկական մի խառն յանձնախմբը կազմուելով պիտի որոշէր անոնց բաղձը։ Բայց շարաթներու ա միտեր անցան և ոչինչ չորոշուեցաւ որովհետեւ խառն յանձնախմբը երբեք գոյութիւն չունեցաւ։ Թուրքերն ուզեցին Սուճպուրազի համար ալ ընել ինչ որ արդէն իրենց յաջողութիւն էր ընել Վէլզէն, Բասովան և Լէֆճանի համար։ Բայց այս անգամ, մոռնալ են հաշուի առնել նաեւ մի երրորդ գերակատար, այն է Ռուսիան, որ կըսպառնայ վէլզով պատճի զիրենք։

Բ. Գուրը, իրեն ծառայող լրագիրներին հրատարակել տալ յետոյ թէ օսմանեան բանակը Պարսիկներին և անոնց հետ միացած հայ յեղափոխական խումբերի յարձակումը յիտ մղեր էր միայն։ Հիմա ալ մի ուրիշ հնարաքիտութեան գիմած է։ Պարսկական զեպակաւորան բողոքներն նա պատասխանեց մի հիւսնալի ծանուցագրով որի բովանդակութիւնը հետեւեալն է։ Բ. Գուրը կը յայտարարէ թէ խորին ցաւ լըզգայ պատահած դէպքին համար։ Նա պատրաստ է իւր այս գլխացած ցաւ նոյն իսկ պաշտօնապէս յայտարարել պարսիկ կառավարութեան, բայց չկրնար ընդունիլ որ այս միջադէպի, պարզ աւագակային արարքի բնաւորութիւնն ալիսիստի զայն իրեւ քաղաքական մի արարք ներկայացունելու համար։

(Շարունակելի)

ՌՈՒՍԵՒ-ՃԱՐՈՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՈՒՅՆՈՒԹԻՒՆ

Բարիքի թերթերի տեղեկաբերներէ մին ճաբոնական դեսպանին դիմած լինելով տեղեկութիւններ ստանալու համար ռուսաւեճարանական համաձայնութեան մասին որ յուլիս ամսի վերջերը կնքուեցաւ, դեսպանն այսպէս պատասխանեց է.

«Ռուսիաի հետ համաձայնած ենք հինգ որոշ խնդիրներին վրայ կարգադրութիւններ ընելով. առաջինը կը վերաբերի առեւտրական յարաբերութիւններին. երկրորդը՝ ձկնորսութեան իրաւունքին. երրորդը՝ Մանչուրիաի մէջ երկաթուղիների իրար հետ միացման. չորրորդը՝ Մանչուրիաի մի քանի մասերին մէջ սահմանադրութիւններին որոշման. հինգերորդը՝ Պարսկաստանի հետ կռիւի վերջնական լուծման համար պիտի շարունակեն կառավարուիլ այն պետութեանն որին մէջ կը գտնուէին ներկայ վիճակի (statu quo) հաստատութիւն ժամանակ և թէ այս կացութիւնը սեպակալանացման վրայագիր մի չկրնար համարուիլ։ Այս վիճարանութիւններ պատահին, երկու պետութիւնների այնտեղ գտնուող գործակաւորները պիտի ջանան դժուարութիւնները հարթել և եթէ չկրնան համաձայնութեան մը գալ, պիտի է գիմէ իւրաքանչիւրն իր կեդրոնական իշխանութեան և անոր հրահանգներին սպասէ։

յուրիաի մի քանի մասերին մէջ սահմանադրութիւնների որոշման. հինգերորդը՝ Պարսկաստանի հետ կռիւի վերջնական լուծման համար պիտի շարունակեն կառավարուիլ այն պետութեանն որին մէջ կը գտնուէին ներկայ վիճակի (statu quo) հաստատութիւն ժամանակ և թէ այս կացութիւնը սեպակալանացման վրայագիր մի չկրնար համարուիլ։ Այս վիճարանութիւններ պատահին, երկու պետութիւնների այնտեղ գտնուող գործակաւորները պիտի ջանան դժուարութիւնները հարթել և եթէ չկրնան համաձայնութեան մը գալ, պիտի է գիմէ իւրաքանչիւրն իր կեդրոնական իշխանութեան և անոր հրահանգներին սպասէ։

Մ Ա Ր Ո Ք

Ալմէզիրասի խորհրդաժողովէն յետոյ Մարոքի մէջ հանդարտութիւն տիրելու տեղ, Մարոքցիներին յանդգնութիւնն աւելի սաստկացաւ. կարծես թէ երես առին, տեսնելով որ եւրոպական տէրութիւնները շատ կը խօսին ու կը խորհին, բայց բռնի ոյժ չեն գործադրեր իրենց դէմ։ Յուլիսի վերջին օրեր, Գազապլանքաի մէջ Մարոքցի կատաղի ամբոխ մը յարձակելով եւրոպացի մի քանի բանուորներին վրայ, սպաննեց զանոնք, տեղական իշխանութիւնների մեղաւորեց անտարբերութենէն քաջաբերելով։ Սպաննուածների մեծ մասը Ֆրանսացիներ էին. ռուսի ֆրանսական կառավարութեան համբերութեան չափը լեցուեցաւ. և որովհետեւ Ալմէզիրասի խորհրդաժողովը Ֆրանսաին և Սպանիաին յանձնած էր Մարոքի մի քանի ծովագրեայ քաղաքներին մէջ Մարոքցիների հետ խառն զօրի կանուխութիւն մը կազմակերպելով անգործութիւնը պահպանելու գործը, Ֆրանսան Սպանիաի հետ գործակցութեամբ նաւատորմի մը զրկեց Մարոքի ջուրերը։ Բայց քանի որ խնդիրը հիմա Ալմէզիրասի խորհրդաժողովի նախատեսած պարագայէն դուրս ելած էր և Մարոքցիների հետ խառն ոստիկանութիւն մը կազմելի անօգուտ և անկարելի բան էր, ֆրանսական զօրքերն իջան Գազապլանքա և երբ մարոքցի զօրքեր հրացանաձգութեամբ ընդունեցին զանոնք, ֆրանսական զօրքերն ալ պայտաւորեցան իրենց դէմ գործածել և նաւատորմիէն ալ թնդանթաձգութեամբ ցերեզման փախուցին այն վայրերից որոնք չըլլանային ինչ եկած կողոպուտի կուտային Գազապլանքա քաղաքը և կողոպուտու համար կըսպաննէին ոչ միայն տեղացի հրեայները, այլ և իրենց կրօնակից Մարոքցի հարուստները, առեւանգելով նաև անոնց կիներն ու զեռահասակ զաւակները, որոնք իրենց հետ տանելով իբրև գերի ծախք են յետոյ Գազապլանքան աւերակ դարձած է շատ սրտաճմրկ բաներ կը պատմուին հոն բնակող հրեայների կեանքէն որոնք գրեթէ մերկ և ախօթի, Եւրոպացիների շոգենաւները լեցուելով փախան այդտեղէ։ Ֆրանսական իշխանութեան տակ հիմա քաղաքը կըսկզբի վերակենդանանալ, թէեւ ֆրանսական զօրքերն որոնք մեծ մասով քաղաքէն դուրս բնակած են, շատ անգամ ընդհարումներ կունենան Մարոքցի զանազան ցեղերի հետ

որոնք մեծ խուճերով կուգան յարձակիլ իրենց վրայ. կերելի թէ Մարոքը հանդարտեցնելու գործը դեռ բաւական երկար ժամանակ պիտի պահանջէ և Ֆրանսա պիտի ստիպուի բաւական մեծ թուով զօրք զրկել այդտեղ։

Մարոքցի ցեղապետներէն շատեր միարանած գահընկէց հրատարակեցին Սուլթան Ապտիլ Ազիզը որին յաջորդած է այժմ իր եղբայրը Մուլէյ Հաֆիտ։ Ասոր համար կըսուի թէ ազգեցիկ մէկն է. բայց դեռ յայտնի չէ թէ ի՞նչ պիտի ընէ։

ՎԵՂԱՊԵՏԱՆԻ ՏԵՍԻՍԿԱՆԻՍԻՒՆԵՐ

Անգլիաի Էտուարտ թագաւորը ուրիշ վեհապետների հետ ունեցած տեսակցութիւնները և Գերմանիաի առանձնագործներու ջանքերն անուշադիր չէին կրնար մնալ Գերմանիաի վիլհելմ կայսրի կողմէն. ռուսի ալ այդպիսի տեսակցութիւններ ունեցաւ այս միջոցին։

Սուլթանի առջեւ ծովին վրայ իրենց ժամադրաւայր նշանակած տեղէն զբօսանաւերով իրար հանդիպեցան Ալմանիաի վիլհելմ կայսրն ու Ռուսիաի Նիքոլայ ցարը. իրենց արտաքին գործերի նախարարներն ալ իրենց հետ մէկտեղ կը գտնուէին. կըսուի թէ ցարը մտահացուցեց է վիլհելմին որ անգլիականական համաձայնութիւնը Գերմանիաի դէմ ուղղուած չէ և թէ Ռուսիաին Անգլիաի և Ֆրանսաի հետ համաձայնութիւնը անոնց Գերմանիաին մօտենալուն կըրնայ ծառայել։

Օգոստ. 14ին ալ Անգլիաի Էտուարտ թագաւորը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Գերմանիաի վիլհելմ կայսրին հետ վիլհելմահօէի մէջ. Տեսակցութիւնը շատ սիրալիր եղած է, զէն առեւելոյթաւ. Անշուշտ իրենց խօսակցութեան զխառն շիւթերէ մէջ ալ Մարոքի խնդիրն է եղած։

Հետեւեալ օր Էտուարտ թագաւորը գնաց իւլ ուր Աւստրիական Գերմանիաի Ֆրանց Բոնիֆ կայսրին հետ տեսակցութիւն մ'ունեցաւ։

Օգոստ. 21ին Էտուարտ թագաւորն Մարիէնպատ ճաշի հրաւիրեց Ֆրանսաի նախարարապետ Տ. Ժյոյի Գլէմանսոն որ Գաբրիպաուի ջուրերէ գնացած էր և անկէ անցնելով Մարիէնպատ, մէկ ժամի չափ տեսակցութիւն ունեցաւ հոն։ Անգլիաի թագաւորին այս տեսակցութիւնները միջոցառին խաղաղութիւնը հաստատելու պահանջաւայրներ կը համարուէին որովհետեւ յայտնի է որ Էտուարտ թագաւորն իր գործունէութեամբ մեծ ազդեցութիւն մը ունեցած է միջազգային քաղաքականութեան վրայ։

ՏԵՐԵՒՆ-ԻՄԲԱԳԻՐ

Գ. ԲԱՅԵՐԱՅԻՆԵԱՆ

ԴԱՐՍԵՐ

Le Gérant: François CARRIÈRE
Marseille. — Imprimerie du Midi